

Vastarintaa ja lohdutusta

»Jos lapsena on pakko pitää suu kiinni, ei aikuisenakaan osaa muuta», uskoo kirjailija Christine Nöstlinger. Asenne ei aina ole ollut opettajien ja kirjakauppiaiden mieleen.

CHRISTINE NÖSTLINGER ON viisas, lämmin ja huumorintajuinen ihminen, joka sanoo asiat juuri niin särmikkäästi kuin niistä ajattelee.

Haastattelun aluksi hän kieltää olevansa tärkein saksankielisen kielialueen lastenkirjailija, kuten minä väitän – huolimatta 150 kirjastaan ja lukuisista kirjallisuuspalkinnoista. Ehkä kymmenen vuotta sitten asia vielä olisi ollut niin, mutta ei enää. Se johtuu fantasiakirjallisuuden suosion kasvusta, joka taas ei ole saanut Nöstlingeriä syttymään, ei lukijana eikä kirjoittajana. Jo **J. R. R. Tolkien** oli hänestä pelkästään pitkästyttävä.

»Kirjoitan kyllä tarinoita, joissa on mielikuvittellisia elementtejä, mutta jollain tavalla nekin aina kytkeytyvät meidän yhteiskuntaamme. Mielikuvitusmaailma on niissä

väline, jonka avulla lapsille selitetään maailma. Suuntaus kokonaan uusiin maailmoihin niiden hyvä-paha-sääntöineen ei ole minun heiniäni.»

2000-luvulla lapset ja nuoret lentävät mielellään mielikuvituksessaan kokonaan jonkin muualle ja sen Nöstlinger ymmärtää hyvin, sillä »ei tämä maailma nyt niin kovin ihana ole».

»Nuoruus on aina vaikeaa, mutta aikaisemmin maailmassa oli helpompaa löytää tavoite. Ja välittää toisista ihmisistä. Mitä mahdollisuuksia tänä päivänä muka on? Voi osallistua hyväntekeväisyyskeräykseen, mutta siihen se sitten jää.»

Kun kysyn tarkemmin, mitä syitä Nöstlinger näkee siihen, että asiat »ovat niin kuin ne

ovat», hän tuhahtaa jo hiukan kärsimättömästi, että onko hänen nyt selitettävä minulle uuskapitalismi.

»Maailmasta on tullut tällainen ja me erehdyimme pahemman kautta.»

»Meillä» Nöstlinger tarkoittaa itseään ja aviomiestään, tyttäriään ja vasemmistolaisia ystäviään.

Arvot ovat pysyneet

Nöstlingerille tärkeitä arvoja ovat lapsesta saakka olleet oikeudenmukaisuus, vapaus ja vastarinta. Hän eli lapsuutensa fasismia vastustavassa perheessä Hitlerin hallitsemassa Wienissä. Arvot ovat pysyneet, mutta aika on vaikuttanut Nöstlingerin tapaan kirjoittaa niistä.

»Muistan, kuinka yhdessä haastattelussa **Astrid Lindgren** sanoi haluavansa ensisijaisesti lohduttaa lapsia. Ajattelin silloin, että siinäkö pitäisi olla kaikki? Lohduttaminen merkitsi minulle jotain sellaista kuin 'rauhottaa lapsia' ja 'totuttaa heidät vallitseviin olosuhteisiin'.

»Minusta lapsilta piti vaatia vastahankaisuutta. Vuosien saatossa olen huomannut, että Lindgren oli oikeassa. Ei lapsilta voi vaatia, että he vihaisivat vastustaisivat aikuisten maailmaa, kun aikuiset eivät pysty siihen itsekkään.

Mutta mistä ihmeestä kukaan kirjailija ammentaa 150 kirjaa, 25 vuotta kolumnia ja lukemattomia radiokäsikirjoituksia, oli hän sitten lahjoiltaan kuinka luova ihminen hyvänsä?

»Vaivalloista, vaivalloista... se johtuu itse asiassa vain siitä, että aloitan tarinan ennen kuin tiedän kuinka se päättyy. Sitten minun on jotenkin kirjoitettava siihen suhteellisen järkevä loppu.

Nöstlinger alkoi tehdä kuvakirjaa vuonna 1968, koska hänellä oli omien sanojensa mukaan kotiäitinä tylsää. Nyt tästä vuodesta puhutaan paljon.

»Ihmiselle, joka oli lukenut **Theodor Adorno** ja **Herbert Marcusea**, vuoden 1968 tapahtumat eivät tulleet yllätyksenä. Tilanne oli kymmenen vuoden kehityksen tulos. Silloin me tietysti uskoimme, että nyt alkaa tapahtua toden teolla. Tosin itsestäni en ole varma. Sellaiset ihmiset kuin minun mieheni ja minun ystäväni, he uskoivat aivan varmasti.

»Olen realisti. Kuulostaa ehkä vähän typerältä, mutta pidän itseäni moraalisena ihmisenä. Minulla on ollut voimakas oikeudenmukaisuuden tunto ihan pienestä saakka.

Se ei johdu geeneistä, vaan on kasvatuksen tulosta.

»En ole idealisti. Enkä voisikaan olla, sillä isäni sanoi aina, että juuri idealistit ovat vastuussa maailman suurimmista kamaluuksista; hekin voivat olla korruptoituneita ja heidän ihanteensa lopulta olla täysin epäinhimillisiä... olisin tietysti voinut tulla idealistiksi

isäni varoituksista huolimatta. Mutta niin ei käynyt.»

Nuorison ikuinen vaikeus

Moni Nöstlingerin tarinoista käsittelee lapsen oikeuksia ja vastarintaa. Olisipa sitä, mutta kun ei.

»Kun lapsena on pakko pitää suu kiinni eikä saa tehdä mitä haluaa, ei aikuisenakaan osaa muuta.»

»Aluksi vähintään puolet opettajista ja moni kirjakauppias oli minua vastaan. Aikoina, jolloin Itävallassa joka toinen avioliitto päättyi eroon, minua moitittiin siitä, että kirjoitan tarinoita eronneiden vanhempien lapsista. Jopa nykyäänkin minulta välillä kysytään tästä asiasta.»

Nöstlinger tunnustaa ajattelevansa joskus hyvinkin stereotyyppisesti, että juuri tämän

»Monet tyhmit ihmiset sanovat minusta, että 'hän on pysynyt sydämessään nuorena'.»

Teksti ANNA PIHLAJANIEMI

KIRJA

TODELLISEN EPÄTÄYDELLISTÄ

1980-LUVUN PIKKUKAUPUNGISSA oli onnea saapua koulusta hiljaiseen kotiin, tömäyttää neonvärinen reppu eteisen lattialle, rohmuta pari voileipää ja hakeutua sohvalle lueskelemaan – aika usein jotakin Christine Nöstlingerin kirjaa. Niiden sankaritaret eivät olleet liian sanavalmiita, sieviä ja kaikin puolin onnistuneita, vaan tarjosivat samastumispintaa perunanenäiselle introvertille.

Lapsuuden lukukokemusten pariin voi olla traumaattista palata kypsässä iässä, mutta Nöstlinger ei petä. Tutun oivalluksen kohtaaminen ilahduttaa: henkilöhahmoista on onnistuttu pusertamaan pois kaikki tekoreippaus ja yltiöpositiivisuus, he ovat särmikkäitä ja sympaattisia. Ja hauskojakin vielä!

Niin kuin esimerkiksi *Pikkuveljestä on pelkkää harmia* -romaanin avioeroteini Gretchen, joka polttaa silloin tällöin savukkeen koulun piirustusvärtössä eikä arkaile väittää opettajille vastaan.

Vaikka suomalaislukijan kiltti koululaismieli ei olisi moista kapinaa muinoin kuvitellutkaan, se hiljensi kunnioittavasti kuuntelemaan, kuinka itävaltalaisidoli pisti historian opettajan koville.

»Minusta on samantekevää, aloittiko Wienin kongressi tanssinsa vuonna 1812 vai vuotta aikaisemmin. Minä haluaisin tietää, kumpia minun on pelättävä enemmän, venäläisiä vai amerikkalaisia! Minä en edes tiedä, kuka on oikeassa! Miksi te ette selitä meille sitä?»

CHRISTINE NÖSTLINGER (1986): *Pikkuveljestä on pelkkää harmia*. Suom. Leena Viljakainen. Otava. 143 sivua.

päivän nuoriso on jotenkin vaikeampaa kuin aikaisemmin. Samalla hän sanoo tietävänsä, että samaa virttä veisattiin jo muinaisten sumerialaisten kivitauluissa tuhansia vuosia sitten. Povattiin maailmanloppua, kun nuorisolla ei ollut minkäänlaista kunnioitusta.

»Se johtuu uskoakseni siitä, ettei tunnista enää toisessa niitä samoja asioita, joita on itse kokenut. Monet tyhmät ihmiset sanovat minusta, että 'hän on pysynyt sydämessään nuorena'. En tietenkään ole. Olen sydämesäni yhtä lailla 71 vuotta vanha. Mutta minulla on aika hyvä muisti.»

Sukupolvien välistä eroa Nöstlinger kuvaa esimerkkinä oma perheensä. Tytärten kohdalla mielikuvitus vielä riitti kuromaan eron kiinni. Pääasiat olivat samantapaisia kuin omassa lapsuudessa. Sen sijaan lapsenlapsen kohdalla ero on jo suurempi. Nöstlinger sanoo huomaavansa, ettei oikein pääse 12-vuotiaan tyttärentyttären maailmaan kiinni.

Kun Nöstlinger oli pieni, hänen äitinsä poltti keittiön uunissa koulusta kotiin annettuja fasistisia lastenkirjoja. Onko tärkeää, että lapsille kerrotaan, mitä niihin aikoihin ja seuranneessa sodassa tapahtui?

»Kysymys on siitä, haluaako joku ylipää-

»Maailmasta on tullut tällainen ja me erehdyimme pahemman kautta.»

tään kuunnella... mutta lapsille on tärkeämpää oppia tuntemaan tämän päivän maailma. Tietenkin pitää ymmärtää menneisyyttä, jotta voi ymmärtää nykypäivää. Mutta pitääkö kaikki yksityiskohdat tuntea, siitä en olisi niin varma.»

Esikoiskirjan *Tulipunainen Friederike* ilmestymisestä on kohta neljä vuosikymmentä. Entä nyt? Christine Nöstlinger kirjoittaa uutta kirjaa, eikä kirjoittaminen vaikuta loppuvan. Hän nauraa.

»Kyllä se vähenee, hidastuu. Suon itselleni enemmän aikaa elämiseen.»

Suomennettuja teoksia

- › Eppu-kirjat
- › Mini-kirjat
- › Ilse, 14
- › Katti kamala
- › Kurpitsakuningas
- › Lennä, lennä turilas
- › Luki-live
- › Muurahaiskarhun nenä
- › Olfin Oidipuskompleksi
- › Onko koiria kotona?
- › Pikkuveljestä on pelkkää harmia
- › Päiväjärjestys
- › Suklaata ja särkyneitä sydämiä
- › Tomaanien elämä
- › Tyttöni mun
- › Vanhemmista on paljon vaivaa

Palkintoja

- › Wienin kaupungin lastenkirjapalkinto viisi kertaa
- › 1974 Itävallan lasten- ja nuortenkirjallisuuden valtionpalkinto
- › 1984 Hans Christian Andersen -mitali
- › 2003 Astrid Lindgrenin muistopalkinto

MUUMIMAMMA TURHAAN TRAPETSILLA

SARJAKUVAKIRJA MUUMIMAMMAN vaarallisesta nuoruudesta on visuaaliselta ilmeeltään miellyttävä: muumit ja muut hahmot ovat tunnistettavissa ja mukavan modernisti väreissä. Tarinalla ei sen sijaan voi antaa järin suurta kiitosta.

Teoksessa Muumimamma kertoo muutaman mahdollisen nuoruudenkokemuksensa, mutta arvoitukseksi jää, mikä niistä on »se oikea» – tai ovatko kaikki tai ei mikään. Tarinalla ei tunnu olevan mitään erityistä sanomaa. Sen lukee ja jättää ilman kummempia ajatuksia tai tunnelmia.

Tietysti Muumimamman vaarallisen nuoruuden voisi ajatella feministiseksi kannanotoksi: pullaa väentävä äiti ja mummu ovat saattaneet nuorina olla kuuluisia korttihaita, trapetsitaiteilijoita tai kunnon merenkävijöitä. Idea ontuu silti.

Vaarallisen nuoruuden tarinaa yritetään yhdis-

tää **Tove Janssonin** muumikirjoihin viittaamalla Yksinäisiin vuoriin ja näkymättömään tyttöön Ninniin. Siitä huolimatta päällimmäiseksi jää ihmetys: miksi tämä tehtiin? Perusteluksi on tarjottu sitä, että Tove Jansson kertoi Muumipapan nuoruudesta, mutta Muumimamman menneisyydestä ei tiedetä mitään.

Mikäli teoksen tekemistä selitetään sillä, ettei tämmöistä vielä ollut, voinevatko muumien ystävät pian kauhuksensa nähdä kirjakaupoissa opuksia nimeltä Haisulin oppivuodet tai Löydä sisäinen Pikku Myysi?

JOHANNA SINISALO JA ILKKA RUOKOLA (2007): *Muumimamman vaarallinen nuoruus*. Egmont Kustannus. 48 sivua.

Teksti SONJA PENI

KIRJA

